

Politikai
röpiratok.

58.

58
448

JAVASLAT
A KÖZSÉGEK RENDEZÉSE
TÁRGYÁBAN.

IRTA

MIHELICS JÁNOS

BÁCS-BODROGH MEGYEI CSERVENKA KÖZSÉG JEGYZŐJE.

FEST,

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNAL

1867.

616752 00574922

TAVASZAT

A KÖZSÉGEK RENDJÉNE

TAJSAVAT

DE BALLAGI GÉZA

ELŐSZÓ.

Jelen értekezésemnek célja anyagot szolgáltatni jelesbjeinknek, kik a községek rendezésére fognak befolyjni.

Értekezésemben sokat vettem át azon két jeles röpiratból, melyet V. Kovách László és Szentkirályi Mór urak a megyék rendezése tárgyában adtak ki; — átvettem pedig nemcsak egyes eszméket, hanem egész tételeket is, főleg Szentkirályi ur javaslatából, melynek a községekre vonatkozó, nézeteimmel azonos igen sok czikkelyét szóról szóra vettem fel, megtartván egyuttal a javaslat alakját és beosztását, hogy az egybehasonlítást könnyebbé tegyem.

Nehéz tárgyban lépek a nyilvános küzdőterre, és hozzá még Szentkirályi ur eszméitől sokban eltérőleg, kit pedig közügyekben tekintélynek ismerünk; — érzem a feladat súlját, — de ez nem tartóztat vissza, mert én a községeket tágabb

hatáskörrel, és más modorban óhajtanám rendezve látni.

Igénytelen javaslatom a nagyobb mérvbeni eszmeeserére alkalmat adhat, — s ha csak ezt fognám is előidézni: maga a több iránybani megvitatás községek rendezésére csak üdvös lehet.

1850

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Az 183²/₆ évi országgyűlés óta hazánk a szabadság zászlója alatt küzdve, feltűnőleg haladott; — alapelveink: szabadság és függetlenség, társadalmi jó rend, és a közjólét előmozdítása.

Ezen alapelveink biztosítása és gyakorlati fogantatása végett küzdöttünk saját felelős kormányunkért, — küzdöttünk a megyék és helyhatóságok önkormányzati jogáért; — ez készítet arra, hogy az önkormányzat elvét és alkotmányunk formáit az idők viszonyaihoz s a változott körülményekhez képest úgy idomítsuk, hogy a szabadság és közjólét korunk kivánalmaival egyenlő lépést tartson.

Most, midőn alkotmányunk az idők viszonyaihoz képest átídomittatik, midőn a megyék — alkotmányunk ezen védbástyái — véglegesen rendeztetni fognak: ki vonná kétségbe a községek rendezésének szükségét? Hisz a községek is a megyék alkatrészei, — ujabbkori törvényeink pedig fontosabb teendők miatt a községekre ki nem terjeszkedhettek.

A községek helyes szervezete igen megkönnyíti a kormányzat terheit, akár a kormány, akár pedig a megyék teendőit tekintjük.

Jelszavunk az önkormányzat; — de ennek lényeges jelleme abban áll, hogy mindenütt, hol a közigazgatás bármi részben gyakoroltatik, ennek tényezői

mellett a kormányzottakból alakított ellenőrködés létezzék; — főkélléke a gyors és olcsó közigazgatás, mely azonban csak úgy képzelhető, ha mindazon ügyek, melyek kirekesztőleg a községet és ennek lakosait illetik, a mennyire csak lehetséges helyben végeztetnek. — Minél több ügy összpontosittatik az állam vagy a megye hatóságánál, annál bonyolultabb, késelemesebb és költségesebb a közigazgatás maga; — meg kell tehát a mennyire csak lehet hagyni a kormányzottnál azon hatóságot, hogy saját köztgyökök és érdekeik felett maguk intézkedhessenek és határozhassanak; — ezt igénylik társadalmi viszonyaink, ezt igényli a nép, ezt igényli maga az állam érdeke is; — ne kényszeritessék a nép oly ügyekben, melyek gyorsan és minden költség nélkül otthon elintézhetők, mértföldszámra időpazarlás és költséggel járó elintézést szerezni akár a megyék, akár pedig ezek egyes közegeinél; — hiszen minél többet végeznek el a községi közegek, annál kevesebb marad a megye vagy állam tisztviselői számára; — ez által a megye vagy állam tisztviselőinek létszáma egyrészt csekélyebb lehet, — mi, ha közadóztatásunkat tekintjük, anyagilag minden esetre már előny, — másrészt pedig megyei és állam-tisztviselőinknek annál több idejük marad a fontosabb tárgyakra, s ezek nem lesznek kényszerítve nagyobb-szerű teendőiket apró és csekélyebb értékű tárgyak elintézése által háttérbe szorittatni.

Ha elvben elismerjük annak szükségességét, hogy a közigazgatási tárgyak egy része a községekre átruháztassék, önkényt felmerül az ebből következő kérdés: mit bizzunk a községekre?

Nézetem szerint a községekre bizott tárgyak határozottan megnevezendők, hogy egyrészt a községi

közegek hatáskörüket világosan felismerjék, másrészt pedig hogy a községi és közhatósági közegek között surlódások ne forduljanak elő.

A községi rendezés fölülve az autonomia; — ne tartsuk községeinket s a szabadságra elég érett népet folytonos gyámkodás alatt, hanem adjunk nekik alkalmat, hogy saját ügyeiket, a mennyire ez a megye vagy az állam kormányzati szükségével ellenkezésbe nem jő, maguk intézzék el; — a megye vagy állam az ily ügyek tekintetében csak felügyeleti jogot gyakoroljon, és csak akkor lépjen fel döntőleg, ha a község közegei kötelességeiket nem teljesítenék, vagy ha valaki a község intézkedése ellen orvoslattért felfolyamodik.

Hibázni emberi gyarlóság; — s míg a világ gyarló emberekből áll, mindig lesznek oly esetek, hogy egyes ügyek elintézése törvény-ellenes leend, vagy legalább egyesek által olyannak fog tekintetni; — ily esetekben inkább okozza a nép saját előljáróságát, melyet közvetlenül maga választott, mint a megye vagy az állam intézményeit, melyekre közvetlenül ő nem folyt be; — és ha a község közegeinek eljárása csakugyan hibás volt, s intézkedésük felfolyamodás utján a megye vagy az állam hatósága által megváltoztatik: a nép annál több tisztelet és ragaszkodással fog a megye vagy az állam hatóságai irányában viselkedni, mert bennök saját jólétének, s a törvények igazságos végrehajtásának őréit talállandja.

Ha a megyék rendezésénél a cél nem központosítás, hanem önkormányzat, és ha ezen elvnek lehető alkalmazása a községek irányában is irányadóul szolgál: úgy nem leend nehéz azon tárgyakat kijelölni, melyek elintézése a községekre bízható.

Áttérek tehát ezen tárgyak kijelölésére s az elintézés módjára, — ezt pedig törvényjavaslat alakjában írom le, mert — mint Szentkirályi ur oly helyesen megjegyzé -- ezen forma a lehető legrövidebb, legtömörebb, és az áttekintést is könnyebbé teszi; — az egyes szakaszokat én is néhol megjegyzéssel kísérem, hogy nézeteimet okadatoljam.

A községek rendezéséről.

I. A községekről általánosan.

1. §.

A községek közigazgatási szempontból háromfélék, kis-, nagy- és szabad községek.

2. §.

Kis községek azok, melyekben a lakosok csekély száma és a község viszonyainak egyszerűsége a népgyűlések tartását megengedi.

3. §.

Nagy községek azok, melyek a lakosok nagyobb száma miatt a megye által ilyeneknek elismertetnek, és melyekben ez okból községi képviselő testületek alakíttatnak.

4. §.

Szabad községek azok, melyek rendezett tanácsal bírnak, s az 1848: V. törvényczikk által jogot nyertek, hogy az országgyűlésre egy vagy több kép-

viselőt külön küldjenek ; — ezek szolgabirói szék alá nem tartoznak , hanem a megyével közvetlen összeköttetésben állanak ; ez oknál fogva a szabad községek tanácsának hatásköre nemesak a jelen törvényben általánosan a községekre ruházott , hanem azon teendőkre is kiterjesztetik , melyek a szolgabirák teendői közé tartoznak.

5. §.

A községeknek ezen törvényben körülirt hatósága alá tartozik minden a község határain belől létező állandó lakos és vagyon, nemkülönben az ideiglenesen tartózkodók is mindazon követelésekre nézve, melyek tartózkodási viszonyaikból erednek, ha ezek ellenök ott tartózkodásuk ideje alatt indítottak meg.

6. §.

Községek testületileg, azon fekvő javaikon vagy haszonvételeiken túl, melyeknek a jelen törvény kihirdetésekor birtokában voltak, csak oly telkeket vagy épületeket szerezhhetnek, melyekre közigazgatási tekintetből szükségök van, és csak is saját határaikon belől.

7. §.

Közhaszon vagy szükség tekintetéből az ily fekvő javak és haszonvételek elidegeníthetők.

8. §.

A község magán-értékének jövedelmei mindenek előtt a község belszükségeinek fedezésére fordítandók. Oly pénztárak, melyek külön célokra, külön forrásokból gyűjtetnek, saját rendeltetésöktől nem vonathatnak el.

II. A közigazgatás és ennek tényezői.

9. §.

A községek hatósági köréhez tartozó tárgyak részint a nép- vagy képviselő gyűlésekben, részint pedig a tanácsülésekben ntéztetnek el.

1. Népgyűlések.

10. §.

A népgyűlésnek tagjai a községi előljárók, és a községnek mindazon — három évenként összeirandó — honos lakosai, kik az 1848: V. törvény cikkben körülírt választói képességgel bírnak; — elnöke a járásbeli szolgabíró, a miért is minden népgyűlés tartását a szolgabírónál idejekorán bejelenteni, s ezt a községben is kihirdetni a bíró és jegyzőnek kötelessége.

11. §.

Népgyűlés tartandó minden évben legalább kétszer, octóber és martius havában; — tartathatik ezenkívül többször is, ha a szolgabíró vagy a községi előljáróság szükségesnek találja; — a jelenlevők többsége határoz, de érvényes határozat hozatalára a községi előljárók közül bíró és jegyzőnek, a helybeli lakosok közül pedig legalább husz választónak jelenléte szükséges.

12. §.

Minden gyűlés teljes nyilvánossággal tartatik, melyben minden tag bármely tárgyban tehet indítványt, és ha az két tag által pártoltatik, a gyűlés fölötte határozni tartozik.

13. §.

A szavazatok a szóllók szerint vétetnek számba, de ha a jelenlevők közül tiz tag általános szavazást kíván, a kérdés mindenkor névszerinti felhívással eszközendő szavazás által döntetik el.

14. §.

Az ülést az elnök nyitja meg és oszlatja el; — ő köteles a végzést kimondani; — az ő szavazata csak akkor dönt, midőn valamely kérdés felett a szavazatok — saját szavazatát nem számítva — két egyenlő részre oszlanak; — ő teszi fel szavazás alkalmával a kérdést, vagy ha több kérdés fejlett ki, ő választja azokat külön, melyek fölött a szavazás egymás után történjék; — ő vezeti a tanácskozást, s e tekintetben a szóllókat, ha nem a tárgyhöz szóllának, vagy az illedelmet sértenék, rendre utasítani ő van jogositva; — ő ügyel fel végre, hogy a csend és tisztességes illedelem mind a gyűlési tagok, mind pedig a hallgatóság által megtartassék.

15. §.

Üléseket tartani mindaddig kell, míg a gyűlés elé tartozó minden tárgy el nincs intézve.

16. §.

Minden ülésről a jegyző rendes jegyzőkönyvet vezet, melyet az elnök és két e célra a gyűlésből megválasztott bizalmi tag meghitelesít.

17. §.

A népgyűlés hatásköréhez tartozik:

a. A községi vagyon feletti intézkedés, szerzés, eladás, s a vagyon kezelése iránti elvek megállapítása, nemkülönben a testületileg birt vagyonnak megterheltetése, — ide nem értve a lakosok között netalán létező közös gazdálkodási vagy egyéb társulati viszonyokat és vagyont, mert ezek már természetöknél fogva nem az egész község mint testületnek tulajdonai.

b. A községi évi költségvetés előleges kiszámításának megállapítása.

c. Ott, hol a kegyúri jog a községet illeti, ennek gyakorlása, és a jogokkal járó kötelezettség teljesítése iránti intézkedés.

d. A község mint testület nevében kötendő szerződések vagy egyességek helybenhagyása.

e. Magán-követelések megindítása a törvény rendes útján, melyek nem a közvagyon rendes kezeléséből erednek.

f. Folyamodások a község nevében.

g. Ügyvédek vagy meghatalmazottak választása a község ügyeiben.

h. Helybeli rendőri intézkedések elvi megállapítása.

i. A községi számadások előleges átvizsgálása s a számadók felmentése iránti véleményezés.

k. A községi képviselet és az előljáróság megválasztása, s ez utóbbiak fizetése vagy egyéb illetményeik iránti javaslat.

l. A községi honosság engedélyezése azok részére kiket ez a törvény erejénél fogva még meg nem illet, s kik a község kebelébe leendő felvételért folyamodnak.

m. A netalán szükséges közköltség vagy egyéb szolgáltatások mennyiségének, s a felosztás módozatának megállapítása.

n. A község vagy községi alapok és intézetek kétes vagy behajthatlan követeléseinek a követelések sorábóli kitörlése.

o. Minden oly tárgy, mely jövőben a megyeszabályrendelete által a népgyűlés teendői közé feljegyeztetik, vagy egyes esetekben a községi tanács által ide terjesztetik.

A községek megkülönböztetése nemcsak a községek saját belügyei, hanem a községi előljáróság hatásköre tekintetében is igen szükséges; mert míg kis községekben a lakosok csekély száma, és rendszeren a község viszonyainak egyszerűsége, a népgyűlések tartását megengedi, s az előljárók hatásköre is kisebb lehet: nagy községekben, a lakosok nagyobb száma miatt, népgyűlések tartása nem czélszerű, tehát ezek helyét csak egy külön képviselői testület pótolhatja; de különben e nagyobb számú lakosság azon magasabb fokú anyagi és szellemi fejlődésnél fogva, mely az ipar és kereskedelem tekintetében itt összpontosul, képesíti őket egy tágabb körű s így több közeget igénylő közigazgatás költségeinek elviselésére, és saját körükben található alkalmas egyének általi kezelésére.

Nagy községnek kijelölhető minden oly község, melynek népessége legalább 6000-nyi lélek-számmal bír.

A szabad községek, vagyis mindazon mezővárosok, melyeknek rendezett tanácsuk van, a szolgabírói hatáskör alól kiveendők, és a szolgabírói szék hatáskörével egyenlő hatáskörrel felruházandók, melynél fogva ezek a megyével közvetlen összeköttetésben állának.

Az elősorolt ügyek szorosan véve a község mint testületnek saját belügyeit képezik, s így az önkormányzat elve alapján a község intézkedése alá tartoznak, melyekre nézve az állam, illetőleg a megye csak felügyeleti jogot gyakorolhat, s a községnek e tekintetbeni intézkedéseit csak akkor változtassa meg, ha az intézkedés törvényellenes, vagy a község érdeke ellen vét.

2. A képviselői gyűlések.

18. §.

Nagy és szabad községekben azon tárgyak felett, melyek a 17. §. szerint kis községekben a népgyűlés elé tartóznak, a képviselői gyűlés intézkedik.

19. §.

A képviselő gyűlés tagjai a községi képviselők és előjárók együttvéve.

20. §.

A képviselők száma minden száz lélek után egy; — ezen képviselők az 1848: V. törvényczikkben körülírt választói képességgel bíró községi lakosok által, közvetlenül a községi tisztújítás előtt, a község kebeléből választatnak.

Mint választó csak az gyakorolhatja választási jogát, ki az utolsó országgyűlési követválasztás alkalmával a választók összeírása végett kiküldött választmány által készített, s az akkori felszólamlások után kiegészített összeírási jegyzékben mint választó van bejegyezve.

A képviselők választásánál kijelölésnek helye nincs; a választás csak szavazatlapok által megy végbe, melyet minden választó a választást vezénylő járásbeli szolgabírónak az előjáróság jelenlétében készen nyújt át, ki azt a szavazó előtt felolvastatni tartozik.

Képviselőnek csak oly választó választható meg, ki életének 24 évét meghaladta, irástudó, bűnvádi kezeset alatt nincs, és bűntény miatt büntetve nem volt.

Minden megválasztott képviselő a választást különbeni ötven forint pénzbírság terhe alatt elfogadni köteles.

A képviselők hat évre választatnak, s minden három év után tele részben új választás alá kerülnek, — de ismét megválaszthatók; — az első izbeni kilépők felett sorshuzás határoz.

Képviselő lenni időközben megszűnik, ha valaki választási képességét elveszti, vagy bűntény miatt elítéltetik; bűnvádi kereset esetében a kereset megindításától fogva a végítélet meghirdetéséig jogait a képviselő nem gyakorolhatja.

Az időközben halálozás vagy bármi oknál fogva megfogyott száma a képviselőknek csak a jövő rendes választás alkalmával pótolható ki.

21. §.

A képviselői gyűlések elnöke szabad községekben a városi főbíró, nagy községekben pedig, ha a gyűlésre a járásbeli szolgabíró megjelent — ki erre állásánál fogva jogosítva van — ez, jelen nem létében pedig a község bírája.

22. §.

Az ülések időszakaira és kihirdetésére, — a képviselők azon számára nézve, a hánynak jelenléte érvényes határozat hozatalára szükséges, — végre a tanácskozás és határozat hozatal módja iránt ugyanazok megtartandók, mik a népgyűlések iránt rendeltetnek; — kivetelt képez azonban a községi tanács tagjainak megválasztása, mely mindenkor a járásbeli szolgabíró elnöklete alatt négy a képviselők által körükből megvá-

lasztott bizalmi tag jelenlétében titkos szavazat után eszközöltetik; — minden állomásra a kilépő előljáró-sági tag mellé egy egyén a szolgabíró, és két egyén a képviselők többségének ajánlatára kijelölendő, ha csak a képviselők közül egy sincs, ki új választást kívánna.

3. A felügyeleti joggyakorlata.

23. §.

A felügyeleti jogot a községek felett a megye gyakorolja; ezen felügyeleti jognál fogva a megyei közgyűlés előleges jáváhagyása nélkül a népgyűlés, illetőleg a képviselői testületnek e következő határozatai végre nem hajthatók:

- a. A községi évi költségvetés megállapítása.
- b. A község mint testület nevében kötendő szerződések vagy egyességek helybenhagyása.
- c. A rendőri ügyek iránt megállapított elvi intézkedések.
- d. A községi, adó, és árvatári számadások megvizsgálatása, s a számadók végleges felmentése.
- e. A községi tanács személyzete részére megszabott illetmények megváltoztatása iránt hozott határozatok.
- f. A közköltség vagy egyéb szolgáltatások mennyiségének s felosztási módozatának vég megállapítása.
- g. Az előljárói személyzet megerősítése.
- h. A községi követelések elengedése iránt hozott határozatok.

24. §.

A fenebbi cikkben elősorolt tárgyakra vonatkozó megyei határozatokellen a községnek felfolya-

modása a miniszteriumhoz szabadon hagyatik, s a megye a község felfolyamodását felterjeszteni tartozik, de a miniszteri intézkedés leérkezéig a megyei határozat érvényben marad.

25. §.

Mindenkinek jogában áll a népgyűlés vagy a községi képviselőt bármely intézkedése ellen a megyéhez felfolyamodni, de a felfolyamodvány az intézkedés foganatosítását nem függeszti fel.

Ugy hiszem, hogy ezen hatáskörnek a községekre leendő átruházása által az egyes polgár, vagy magának a községnek, vagy végre a megye, illetőleg az államnak felügyeleti joga csorbulást nem szenved; így tehát ezen tárgyak bővebb magyarázatába nem bocsátkozom; — de egy körülményt mégis okadatolok, mely az előljárók választására vontkozik.

A kilépő előljárósági tagokat minden tisztujítás alkalmával a kijelöltek sorába felveendőknél azért ajánlom, mert ezt a község irányában tett szolgálatukért kegyelet jelöl megérdemlik; — ha bírják a választók bizodalját, megválaszthatók újra, — ha nem bírják: kijelöltetésük által a czélszerűbb választás nem gátolatik meg.

Szabad és nagy községekben a községi tanács választását az összes választókra nem biznám, mert ily helyeken a tanácstagok állomásaira nagyobb képességgel bíró egyének kellene, mely képességet a szűkebb körű képviselői testület, mely a község ügyeit s a teendőik minőségét folytonos ellenörködése és nagyrészből saját közreműködése folytán ismeri, ezt szem előtt tartva, sokkal jobban képes megbírálni, mint a választók tömege. Így van ez a megyéknél is, hol a megyei tisztviselőket nem az ösgyűlés vagy is az összes megyei szavazók, hanem az ezek által megválasztott bizottmány tagjai választják meg. Ez által sok kellemetlen surlódást, és a demoralisáló pártoskodás alacsony nemeit kikerülhetni gondoltam.

Áttérek tehát most javaslatomnak azon részére, mely a községi tanácsra és ennek hatáskörére vonatkozik.

Hogy megbírálhassuk azt, mikép szerveztessék a községi tanács személyzete? — mindenekelőtt szükséges azon teendőket kijelölni, melyeknek elintézése a községekre, illetőleg a községi tanácsra ruházatható át.

A felállított elv után, hogy minden, mi gyorsan, idővesztés és költség nélkül helyben elintézhető — a felfolyamodás szabadon hagyása mellett — a községek által intéztessék el, a községi tanács hatásköréhez az alább szabatosan körülírt tárgyakat sorolnám, a közigazgatás azon szakmái szerint, a mint azok a községeknél előfordulnak; — részletezni fogom tehát e tárgyakat, megérintve néhol ezek jellemét, és az okot is, miért tartom ezeket inkább a községi tanács, mint a megye vagy szolgabírák által elintézendőknek.

4. A tanácsülések, és ezek hatásköre.

26. §.

A községi tanács tagjai a községi előljárók; elnöke szabad községekben a városi főbíró, nagy és kis községekben pedig a község bírája.

27. §.

Tanácsülések tartatnak, a hányszor az elnök, vagy legalább két tanácsbeli (esküdt) szükségesnek véli.

A jelenlevők többsége határoz, de hogy a határozat érvényes legyen, az elnökkel együtt kis községekben legalább két, nagy és szabad községekben pedig négy tanácsbelinek, és a jegyzőnek jelenléte szükséges.

28. §.

A tanács következő tárgyak fölött intézkedik:

a. Végrehajtja, illetőleg tagjai által végrehajtja kis és nagy községekben a szolgabírói széktől, szabad községekben pedig a megyétől kapott rendeleteket.

b. A nép — illetőleg képviselői gyűlések határozatait foganatosítja.

A. Közigazgatási tekintetben.

29. §.

A községi tanács a község tagjairól egy családonként összeállítandó anyakönyvet vezet, mely minden összeírásnak hiteles alapját képezhesse.

Az anyakönyv a házak sorszáma szerint minden családra nézve külön íven akkép állítandó össze, hogy minden család ivén a családtagok kor szerint, születésük napjával és foglalkozásukkal feljegyeztesenek.

Ezen anyakönyvben minden az egyes családokban történt változás havonként feljegyzendő, — mi célból a községi tanács által minden hó végével a községbeli lelkészeiktől az ujonnan szülöttek, nősültek, vagy megholtak jegyzékei hivatalosan megszerzendők.

Ki a községek teendőit ismeri, egy ily anyakönyv vezetését nélkülözhetlennek találandja; igen gyakran fordulnak elő esetek, hogy a hatóságok egyik vagy másik család viszonyairól a községi előljárástól véleményt vagy tudósítást kívánnak; de mikép adhat az időközön-

ként változó előjáróság felvilágosítást, ha e tekintetben hiteles adatai nincsenek; a lelkészekről kérjen családi ívet? ez igen sokszor célhoz nem vezet, mert a lelkészek által vezetett anyakönyvek nem családonként, hanem folyó sorszámmal a születés halálozás vagy eskettetés sora szerint vezetvék; a legtöbb lelkésznek alphabeticus névjegyzéke sincs, hogy legalább az egy nevű családtagokat anyakönyveiben felkereshesse; nagyobb községekben a lelkész híveit személyesen nem ismeri, de kisebb helyeken is egy új lelkész családi ívet kérdezősködés nélkül, saját hiteles adataiból nem állíthat össze; így tehát mind a lelkész, mind az előjáróság előbb magán úton a családtagok száma és nevei után tudakolódzni kénytelen, s csak ezen magán úton szerzett adatok után állítható össze hitelesen a családi ív; az ily eljárás mellett azonban megtörténik, hogy egyik vagy másik tag a családi ívből kimarad, noha az előjáróság a lelkésszel együtt a családi ívet azon bizonyítékkal írta alá, hogy a felvett tagokon kívül több a családhoz tartozó egyén nincs; — ha már most azt vesszük, hogy a haláleseti felvételeknél, a hadkötelezettség alóli felmentések, örökösödések és számtalan más eseteknél a családi ívek hitelessége nélkülözhetlen; hogy az anyakönyv vezetése mind a hatóságok, mind pedig az illető felek előnyére szolgál; hogy az előjáróság minden családról mindig hiteles felvilágosítást idővesztés és fáradság nélkül magának szerezhethet és másnak is nyújthat; s végre hogy a község ezen anyakönyvét az adó vagy bármily összeírásoknál, nem különben a hatóságoknak időközönként adandó statisztikai adatoknál is használhatja: nem hiszem, hogy valaki az ily anyakönyvek vezetését szükségesnek nem találná.

30. §.

Ezen anyakönyvek mellett a községi tanács egy jegyzéket is tartozik vezetni azon egyénekről, kik mint más községbeli illetőségűek, idegenekként a községben tartózkodnak, — mely jegyzék szintén folytonos nyilvántartással vezetendő.

Igen gyakran történnek köröztetések; — a községi előljáróság saját tagjait talán ismerheti, de az időközönként rövidebb vagy hosszabb ideig a községben tartózkodó idegeneket, főleg nagyobb helyeken, egy rendes jegyzék vezetése nélkül nem tudhatja; ezért, s ezen felül még rendőri szempontból is egy ily nyilvántartási jegyzék felette szükséges.

31. §.

A község birája adja ki a községben honossággal bíró községi tagok részére az ország és az osztrák tartományok területére érvényes útleveleket, igazolványokat, vándor vagy cselédkönyveket, azon alakban, a mint ez hatóságilag szabályozva van.

Ezen igazolványokat eddig a járásbeli szolgabírák adták ki, és pedig az illető községi előljáróságnak egy oly bizonylata alapján, melyben az utazónak személyleírásán kívül azon körülmény is bizonyított, hogy a kért útlevél vagy igazolási jegy kiadása ellen akadály nem fogg fenn.

Nem látok okot arra, hogy ez jövőre is miért maradjon így? — miért legyen a nép kényszerítve előbb a községnél egy ily bizonylatot szerezeni, s ezzel azután mért-földszámra a járásbeli szolgabíróhoz menni, időt veszteni, és költekezni, sőt gyakran siker nélkül haza térni, mert a szolgabírói hivatalban senkit sem talált; — a szolgabíráktól is igen sok időt veszünk el ily csekélyszertű tárgyakkal; — de eltekintve mindezekről, az ily modorú útlevél kiadhatási jognak értelme sincs, mert ha a kérelmező az előírt bizonylatot előmutatja, a szolgabíró az útlevelet nem tagadhatja meg, — ha nem hoz a fél bizonylatot, a szolgabíró nem adhat utlevelet; — tehát az útlevél kiadhatása csak is a községi igazolványtól függ, — s ha csak ennek felmutatásától feltételeztetik: akkor egyszerűbb a község biráját — ki az igazolvány kiállításáért eddig is felelős volt — felhatalmazni, hogy az eddigi bi-

zonylatok helyett a sokkal kevesebb munkával járó végleges igazolványt vagy utlevelet adhassa ki; visszaéléstől nem tarthatni, mert a község biráját éri a kiállításérti felelősség, s az eziránt vezetendő rondes jegyzék a járásbeli szolgabíró által időközönként átnézhető; — vagy nagyobb hitelességű a szolgabíró által kiállított igazolvány? — ez eddig igaz volt ugyan, mert a szolgabírónak ebbeli hitelessége a törvényben alapszik, — de ha a törvény ily hitelességgel a községi bírót is felruházza: a községi bíró utlevele is éppen oly hiteles leendő; — ezen hitelességgeli felruházás pedig — ha az utlevelek kiadása tekintetében követni szokott gyakorlatot és magát a czélt tekintjük — akár az állam, akár pedig az egyes polgárra nézve káros nem lehet; — vagy talán könnyebben történhetnek utlevélhamisítások, ha azokat a községi bíró adja ki? — az ő neve, vagy a község pecsétje könnyebben utánozható mint a szolgabíróé? — ezen ellenvetésnek nincs alapja, mert ha ma valaki egy, csak szomszéd megyébe szolgabíró által is kiállított utlevelet mutat fel, ki ismeri másik megyében a szolgabírónak vagy helyettesének aláírását és pecsétjét? — vagy ezt talán nem lehet utánozni?

A visszaélések meggátlására elég, ha országosan csak egyenlő alakú, mesterségesebb módon készült nyomtatványokkal láttatnak el a megyék, — minden megye saját pecsétjét is nyomassa az igazolványra, s azután ily nyomtatványokkal lássa el a községeket, ellenőriztetvén a kiadás, s a czél el leendő érve szintűgy, mintha a szolgabírák által adatnának ki az igazolványok.

32. §.

A községi tanács kötelességéhez tartozik a vendéglők és korcsmákra felügyelni; az ezekben megforduló idegenek iránt a vendéglősök által vezetendő jegyzékek pontosságáról meggyőződni; a vendéglősök által a vendégek beszállásolása és élelmezése iránt készített általános dijszabványokat a helyi viszonyok szerint jóváhagyni, s az e tekintetben előfordulandó helytelen-

ségek felett hatóságilag intézkedni; a vendéglőknek a kiszabott rendőri órán túl terjeszkedő nyitva tartása, nem különben az ezekben tartandó nyilvános táncvígalmak iránti engedélyeket megadni, s ezeken a rendfentartásáról gondoskodni.

Ezen rendőri ügyek helyi természetűek lévén, a távolabb lakó szolgabíró által közvetlenül és gyorsan úgy sem intézhetőek el, a miért is ezek elintézése, a szolgabírói felügyelet fentartása mellett, a községi előljárásságra ruházható, fenmaradván az előljárási intézkedéssel meg nem elégedett félnek felfolyamodási joga, mely felett a járásbeli szolgabíró másodhatóságilag határozand.

33. §.

Minden községben egy rendes jegyzék vezetendő azon községi egyénekről, kik akár nagyobb bűntény, akár pedig kisebb vétség vagy kilágások miatt megbüntettek; — a megye vagy szolgabírói szék által megbüntettekéről ítéletek esetről esetre az illető községi tanácscsal közölni fognak.

Ezen intézkedés igen szükséges, mert minden törvényszék, mielőtt valaki felett ítéletet hoz, ennek előléte s eddigi magaviselete iránt a községtől bizonylatot kíván, melyet azonban az időközönként változni szokott előljárásság nem adhat ki, ha a megbüntettek iránt hiteles jegyzéssel nem bír; — magán útoni tudakolódzás célra nem vezet, és nem mindig alapos.

34. §.

A községi tanács kezeli a szegénységi ügyet, s gondoskodik, hogy a munkaképtelen szegények a községben eltartassanak és szükség esetében ápolassanak; az előljárásság engedélye nélkül a községben koldulni

senkinek sem szabad ; — ezen tilalom áthágása , nem különben a községben tartózkodó foglalkozás nélküli idegen csavargók megbüntetése, illetőleg haza utasítása, a községi tanács jogköréhez tartozik.

35. §.

A községi tanács kezeli a cselédrendtartást, s intézkedik a cselédek és gazdáik közt előforduló panaszokról.

Igen czélszerű lenne, ha minden megye a területén létező viszonyokhoz képest egy cselédrendtartási szabályzatot dolgozna ki, hogy azon sok bajnak, mely a községekben előfordúl, eleje vétessék ; — a cselédeknek munkakönyvük nincs, így tehát a cselédek bére iránt az előljáróság bizton nem bíraskodhat ; a gyakorlati élet igen gyakran mutat oly példát, hogy a cseléd és gazda a kialakított bér mennyiségét nem egyformán adják elő, — tanu nincs, — s így az előljáróság ítélete biztos alapon nem nyugszik, melyen tehát csak munkakönyvek behozatala s az ezekbeni bérfeljegyzés által segíthetni.

36. §.

A községi tanács kezeli a tűzrendőrséget ; — ő adja meg a tűzrendőri szempontból szükséges építkezési engedélyeket, s felügyel arra, hogy az építkezés az engedély szerint eszközöltessék ; — egy szóval ő intézkedik mindazon teendők iránt, melyek a tűzveszélyek megelőzhető elhárítása, s a tűzvésznek elfojtása iránt szükségesek, — kötelezve lévén minden tűzesetet a véghezvitt oknyomozó vizsgálat eredményével a szolgabírói széknél feljelenteni.

A községekben igen szükséges, hogy valaki az építkezésekre felügyeljen, mert különben nemcsak tűzrendőri,

hanem magánjogi, vagy nyilvános szempontból is az új építkezések által sok baj merülhet fel.

Czélszerűbbnek látom, ha ezen engedélyeket az építkezőnek szóbeli kérelme, és szükség esetében a tervrajz felmutatása mellett az előljáróság adja meg, mint a szolgabíró, — mert ez által a folyamodónak költséget, időt és fáradságot kimélnék meg; — az előljáróság az építkezés színhelyét megvizsgálván, a szomszédokat meghallgatja, s a tűzrendőri szabályokat szem előtt tartva, mindig gyorsabban intézkedhetik.

37. §.

A községi tanács kezeli a mezei rendőrségi ügyeket, s ítél azokban, ha csak kártérítés iránt indítottak meg; — ellenszegülés és oly kihágásoknál azonban, melyek a kártérítésen felül a vétkesnek megbüntetését is szükségessé teszik, csak oly esetekben, melyek kis községekben legfeljebb három napi elzárás, vagy 15 ft. pénzbírság, — nagy községekben pedig nyolcz napi elzárás, vagy 40 ftnyi pénzbírságnál nagyobb büntetést nem igényelnek.

38. §.

A községi tanács ügyeltet fel az oldala mellett levő községi orvos által az általános egészségi viszonyokra; ő intézkedik a rendes egészségi viszonyok közt szükségessé vált óvrendszabályokról; az ő felelőssége alatt végzi a községi orvos a himlőoltást és halotti vizsgát; — rendkívüli halál-esetek, nemkülönben ragályos betegségek kiütése rögtön a szolgabírónak jelentendők fel.

39. §.

A községi tanács ügyel fel a községben létező egyletekre, hogy ezek az alapszabályaikban kitűzött jogkörön túl ne lépjenek; e czélból a község birája képviseli a hatóságot az egyletek gyűlésein, szabad kezet hagyva ugyan minden egyletnek az alapszabályokban kikötött önjogú működéésre, de kötelessége lévén minden alapszabály-ellenes intézkedést a járásbeli szolgabírónak bejelenteni.

Egyleteink az ipar kereskedelem mivelődésünk vagy jótékonyosság terén néhány év óta szaporodnak, úgy hogy alig van község, hol ilyenmü egyletek nem léteznének; ezek gyűlésein alapszabályaik értelmében valakinek az állam felügyeleti jogának gyakorlata tekintetében a hatóságot képviselni kell; — igen sok időt vennénk el a szolgabíráktól, ha a gyűlésekeni megjelenés őket illetné meg, s ez sokszor nem is lehetséges, mert főleg az év végével majd minden egylet egyidőben szokta gyűlését tartani; — ha a községi bíró biráskodási és más rendőri ügyekben képes az állam-hatóságot képviselni, s mint ennek közege intézkedni: mindenesetre képes leend az egyletek gyűlésein is mint hatósági közeg jelen lenni, miután ebbeli teendője csak is az alapszabályok áthágásával tett intézkedések feljelentéséből áll.

40. §.

A községi tanács kötelessége a vásár és ünnepnapok szabályszerű megünneplésére felügyelni, s minden a vallási szertartásokat sértő és közbotrányt okozó cselekvényt megakadályozni; a temetők sértetlen fentartása iránt intézkedni, régibb sirtoltok felnyitását a kellő rendőri szabályok szoros megtartása mellett megen-

gedni ; a lelkészek, tanítók vagy egyébbegyházi szolgák, nemkülönbén maga az egyház illetményeinek beszedésénél az egyháznak segédkezetnyújtani ; ő intézkedik, hogy az elemi-iskola-kötelezettek az iskolát szorgalmasan látogassák, minden a népnevelésre rossz hatással bíró körülményeket feljelenteni tartozván.

Vallás és közoktatás tekintetében minden vallás felekezetnek belügyeik kezelésében szabad kezet hagyva, a községi előljáróság köteleességét csak is ezen teendőkre utalnám.

41. §.

A községi tanács képezi községe területén ipar és kereskedés tekintetében az első foku iparhatóságot mindazon iparüzletekre nézve, melyek mint szabad iparüzletek az iparrendtartás értelmében különös engedélyt nem igényelnek.

Az iparüzletekre nézve azon iparágakat, melyek tárgyát irodalmi vagy művészeti termékeknek előállításá, s az ezekkel kereskedés, időszaki, személyn szállító, vagy közszolgálatra vonatkozó vállalatok, hajózás, építő mesterek, kőműves, kőfaragó, ács, kéményseprő, csatorna tisztító, nyúzó, fegyverek és lőszer, vagy tüzművészeti anyagok és tárgyak készítése és árulása, végre vendéglői és italmérési iparüzlet képezi, mint a melyek engedélyezésénél különös tekintetek jönnek figyelem alá, a megyei hatóság elé tartozóknak nyilvánítanám ; — a többi eddig is szabadoknak nyilvánított iparüzletek iránti iparjegykiadás a községi tanácsra bizható, mert ezekre nézve elég, ha a folyamodó nagykorú, önjogú, és feddhetlen magaviseletű ; — ezen bizonylatokat minden folyamodó eddig is a községtől szerezte meg, s ezek alapján folyamodott a szolgabírói hivatalnál ipar-jegyért, mit ez a felmutatott

bizonylatok alapján kiadni tartozott, fel nem mutatójuk esetében pedig ki nem adhatott, — tehát itt is a községi bizonylatoktól függött az engedélyezés.

42. §.

A községi tanács teljesíti az országos vagy megyei közmunka tartozás iránti összeírásokat az ebbeli szabályrendeletek értelmében; ő intézkedik, hogy minden munkakötelezett tag a tartozás aránya s felsőbb utasítás szerint kötelezettségének eleget tegyen.

E célból különös kötelessége a tanácsnak a marha létszámát évenként összeírni, s azt folytonos nyilvánosságban tartani, minthogy csak is a nyilvántartási jegyzőkönyvben bejegyzett marhákról adhatók ki a rendes marháslevelek, mely célra a megye által láttatik el minden község egyenlő nyomtatványokkal.

B. Biráskodási tekintetben.

43. §.

A birói szék tagjai a község birája mint elnök, két tanácsbeli mint közbiró, és a jegyző mint tanácsadói joggal felruházott szavazat nélküli tollvivő.

a. Polgári ügyekben.

44. §.

A birói szék sommás szóbeli úton ítél világos adóssági és kártérítési követelésekben, ide értve a mezei rendőrségi kihágások eseteit is, kis községekben 60 ft. nagy községekben pedig 200 ftig.

45. §.

A cselédek, aratók, fogadott napszámosok között egy részről, és a gazdák közt más részről fenforgó panaszok és követelések felett határozatlan összegig, ha ezek szerződési viszonyaikból erednek és a panaszlott helyben van.

46. §.

Az átkelők és szállásadók között e viszonyból származó minden panaszok és követelések felett, ha ezek a panaszlott ellen helyben tartózkodásának ideje alatt indíttatnak meg.

47. §.

Ha a község vásári kiváltsággal bír, a birói szék a vásár-biróságot is gyakorolja.

48. §.

Ítéletei jogérvénnyel bírnak; a meg nem elégedő fél által közbevetett fellebbezések vagy felfolyamodványok esetről esetre azonnal és hivatalból, az illető jegyzőkönyvi kivonat s a peres felek által felmutatott okmányokkal együtt terjesztendők a szolgabirói szék elé, de a végrehajtási zálogolást meg nem akadályozhatják.

A községekben előforduló perek legnagyobb része világos adóssági kereset, kártérítés, vagy mezeti rendőri kihágás tárgyát képezi, és csekélybbszerű.

Ezen pereknek olcsó és gyors elintézésétől függ a szegényebb osztály hitelé; ezek oly viszonyok, melyek

elintézése késedelmet nem szenved, s ha elintezésük tetemes költség és fáradságba kerül: az igazságot keresők által legnagyobb részben abban hagyatnak, s így a szegényebb osztálynak hitelét csökkentik; tény gyanánt mondhatom, hogy a szegény embernek — de a vagyonosabbnak is — az iparos vagy kereskedő csak azért nem hitelez, nehogy követeléséhez hosszabb ideig tartó per, költség, idővesztés és fáradsággal jutni kényszerítve legyen; pedig a szegény embernek csekélyszerű ügyeiben a közállam pártolására éppen annyi joga és szüksége van, mint a gazdagnak.

De ha magát az eljárást is vesszük, nem látok okot arra, miért ne ítélnetne ily ügyekben a községi tanács, hanem a szolgabíró? A sommás szóbeli úton hozott szolgabírói ítélet ellen a vesztes fél, ha az ítélettel nincs megelégedve, birtokon kívül fellebbezheti az ítéletet; ezt megteheti mindig a községnél is, a fogamatba vett zálogolás által még nem fog károsodni, csak maga az árvezetés függesztessék fel a másodbirósági ítélet leérkeztéig; ez által mindakét fél van biztosítva; — részemről nem javasolhatom a végkielégítés fogamatosítását azon esetben, ha az elmarasztalt alperes fellebbez, mert a részrehajló ítéletnek azonnali fogamatosítása által a községi tanács valakinek sokszor meg nem téríthető kárt okozhat.

b. Büntető ügyekben.

49. §.

Rendőri kihágások és oly személyes sértések esetében, melyek legfeljebb nyolcz napi elzárás, vagy 40 ft pénzbírság által kiegyenlíthetők, ítélt a birói szék kis községekben oly esetekre nézve, melyek három napi elzárás vagy 15 ft pénzbírság, — nagy községekben pedig nyolcz napi fogság vagy 40 ftnyi bírságnál nagyobb büntetést nem igényelnek.

Ítéletök a fogamatosítás előtt fellebbezhető, s a közbevetett fellebbezés a fogamatosítást felfüggeszti.

A kihágások és más testi sértések nem oly természetűek, mint a magánjogi követelések, mert ezek a kihágó megbüntetését, tehát becsületbeli kérdést tételeznek fel; — mielőtt valakit megbüntetnénk, adjunk neki alkalmat ügyét egy magasabb bíróság elé terjeszteni; ez által a panaszos mitsém vesz, a netalán igazságtalanul elítélt pedig nem bünhödött ártatlanul, mit — ha a fellebbezés daczára fogság büntetését ki kellene állania — a panaszló, vagy a bíró jóvá nem tehetne.

50. §.

A pénzbeli ítéletek végrehajtására akár magánjogi akár büntügyi esetekben az elmarasztalt félnek csak ingó vagyona vehető árverezés alá; ha ez nem lenne elegendő, az ingatlan vagyonnak végrehajtás alá vétele végett a községi birói szék a telekbíróságot hivatalból kéri fel.

Mint hogy a községi bíróság telekbíróságot nem képez, gondoskodni kell azon esetekről is, midőn a megítélt követelés az elmarasztalt félnek ingó vagyonából be nem hajtható; — itt már a telekbíróság teendője lesz a zálogjogot telekkönyvileg bekebelezni, s az árverezési feltételek megállapítása után az árverezést a községi bíróság által megtartatni, de a vételár felosztása ismét a telekbíróság teendője.

c. Peren kívüli eljárásban.

51. §.

A községi bíró kötelességéhez tartozik mindazon haláleseteknél, hol valamely megnyilt öröklés körül kiskorúak, gondnokság alattiak, vagy távol levők öröklési érdekét fenforogni látja, a haláleseti felvétel elkészítése, a hagyatéki vagyon leltározása, a hagyatéki vagyonnak zár alá vétele, lepecsételés és egyéb ideig-

lenes intézkedés általi előleges biztosítása, nemkülönben a végrendelet meghirdetése, s az ebbeli iratoknak a szolgabirói székhez intézendő felterjesztése.

52. §.

Ha a nagykoru örökösök és az árvák legközelebbi rokonai a hagyatéki ingóságok eladatását kérelmeznék, s ezek elárverezése a kiskoru örökösökre nézve káros nem lenne: joga van a községi biróiszéknek kellő meghirdetés után az árverezést megtartani, s az ingóságokat nyilvános árverés útján eladatni, a befolyt vagy befolyandó érték egyelőre birói letét gyanánt a helybeli árvapénztárba helyezendő lévén.

53. §.

A haláleseti felvétel és leltár felterjesztése előtt a községi biróiszék jegyzőkönyvileg hallgatja ki az örökösöket a véghezviendő osztály iránt, — s ha az összes örökösök egyetértőleg az osztályt kívánják, a birói szék ezen osztályt jegyzőkönyvileg elkészíti, s jóváhagyás végett a szolgabirói székhez felterjeszti; ha az osztály barátságos uton nem jönne létre, a hagyaték további kezelését a szolgabirói szék rendelkezése szerint fogantositandja.

54. §.

A községi birói szék a vagyontalan árváknak pártfogót keres, hogy annyira fölneveltessenek, míg saját erejükből élhetnek, — a nagyobbakat pedig szolgálatba elhelyezi, és minden állapotaikra atyailag felügyel; az anyától mindazonáltal beleegyezése nélkül gyermekeit elszedni rendszerint nem szabad.

55. §.

Oly árváknak ellátásáról, kik a községben laknak, bár hatósága alá nem tartoznak is, a hagyaték biztosítása alkalmával ideiglenesen a községi birói szék gondoskodik, míg e részben illető helyről intézkedés történnék.

Ki a hagyatéki tárgyalás s az öröklés körüli eljárást gyakorlatilag ismeri, a községi birói székeknek ily hatáskörrel felruháztatását üdvös és kívánatosnak találandja.

Eddigi törvényeink ennyi hatáskört még a szolgabiráknak sem adtak ugyan, de mindamellett sok helyen ezt nemcsak a szolgabírák, hanem a községek előljárói is tetteleg gyakorolták.

Lehetetlen a járásbeli szolgabiráknak minden halálozási esetenél a leltárt személyesen felvenni, mert különben többi teendőjük háttérbe szoruland; a szolgabírák tehát a haláleseti felvételt és leltározást rendszeren a községi előljárókra bízták, s a leltárt csak egyszerűen aláírták.

Ezen okmányok tehát eddig is a községi előljáróság által vétettek fel, s készen küldettek a szolgabírákhoz, a szolgabíró ezeket a megyei törvényszéknek terjesztette elő, s ez ismét a szolgabírónak küldte vissza azon meghagyással, hogy az örökösök között barátságos úton az osztályt megkísértse, s az ebbeli jegyzőkönyvet felterjessze.

A szolgabíró erre megidéztette az örökösöket, s megállapodásuk eredményét a jegyzőkönyv felterjesztése mellett a megyei törvényszéknek bejelentette; mire a törvényszék az osztályt vagy jóvá hagyta, vagy új osztály-kísérletet rendelt el, vagy pedig az örökösök egy részét a perrendes útjára utasította, — minden esetben intézkedvén a hagyaték felosztása vagy további kezelése iránt, mely intézkedésnek foganatosítása a szolgabíróra, ez által pedig ismét a községi előljáróságra tudósítás terhe alatt bízott.

Hogy az ily eljárás — ha a szolgabírák és megyei törvényszékek teendőit tekintjük — rendszeren a legjobb

esetben is hónapokat, sőt nem ritkán éveket vett igénybe, mely idő alatt a hagyatéki vagyon károsodott és elértéktelenedett, a dolog természetében fekszik; — igyekezni kell tehát az eljárást egyszerűsítve, jobb és gyorsabbá tenni, de ez csak úgy eszközölhető gyorsan és olcsón, ha a fentebbi szabályozva előadott teendők a községi birói székre ruháztatnak át.

56. §.

A birói szék feljogosittatik azon esetekben, hol az örökösök teljeskorú és önjoguak, a halálozási eset és a leltár felvételére, ha ezt az örökösök kérelmeznék; ilyen esetekben a haláleseti felvétel az illető lelkész által is aláírandó.

Oly halálozásnál, hol az örökösök nagykoruak, és osztály-jutalékuk átvételére jogosítvák, ha a hagyatéknak egészben vagy csak részben is ingatlan vagyomból áll, az örökösöknek ezen ingatlan birtok telekkönyvi átíratása czéljából birtokbizonyítványra van szükségük, mit a megyei törvényszéknél csak úgy eszközölhetnek ki, ha örökösök jogait és az örökösödési díjak lefizetését kimutatják; — első esetben a haláleseti felvétel sokkal egyszerűbb, és megszerzése kevesebb költséggel jár, mint a lelkészek által kiadandó családi iv; az utóbbi esetben pedig az örökösödési díjak kiszabására hivatott hatóságnak okvetlen szüksége van a leltárra; — mindakét okmánynak a községi birói szék által eszközzendő felvétele gyorsabb, és az illető felekre nézve olcsóbb, mintha ez szolgabiróilag történnék; magától értetődően, hogy az ekkép felvett leltár nem képez a hagyatéknak teljessége iránt azon esetben fetetlen bizonyítékot, ha a netán perlekedő felek egyike rendes per útján bebizonyíthatja, hogy a leltározott vagyonon kívül még vannak hagyatéki tárgyak, — mint-hogy a biróiszék csak azt leltározza, a mi a jelen volt felek által mint hagyatéki vagyon állíttatott elő.

57. §.

A községi biróiszéknek épen úgy mint a tanácsnak joga van, és köteleessége is, oly körülményekről, melyeknek hivatalos tudomásával bir, akár a felsőbb hatóságok meghagyása, akár pedig egyesek megkeresése folytán, közhitelű bizonyítványokat kiállítani.

58. §.

A községi biróiszék feljogosittatik a birói letétek elfogadása és megőrzésére, hol a törvény az összeget, mely valakinek részére fizetendő, bizonyos körülményeknél fogva biróilag letétetni vagy megengedi, vagy egyenesen parancsolja; nemkülönben minden perenkívüli ügyletekről a felek kérelme folytán hivatalos okiratok felvételére, nyilatkozatoknak és óvásoknak, melyektől jogi következmények függnek tudatására; az aláírások és másolatok hitelesítésére; végre ingó vagy ingatlan vagyon önkéntes becslésére, s az ingóságoknak önkéntes elárverezésére, ha a becslés vagy árverezés a tulajdonos által kéretik.

Ezen ügyek, mint oly természetűek, melyek rendkívüli, a községi biró által sajátjává nem tehető szakképzettséget nem igényelnek, s ha a községi biró egyéniségét tekintjük, kinek képességéről alább szólandók, e tárgyak elintézése bátran reá bizható; bizonyítványok kiadása, birói letét elfogadása s a község pénztárábai helyezése, okiratok vagy nyilatkozatok felvétele, aláírások, vagy másolatok hitelesítése és ingóságok árverezése eddig is igen sok helyen tetteleg gyakoroltatott a községi előljáróság által, — s ha nem is birtak oly hitelességgel mint a szolgabírák ebbeli munkálatai: a legtöbb esetben az ügyes-bajos feleknek nagy szolgálatot tettek, a nélkül, hogy ezen gya-

korlat által az illető felek valaha megkárosítottak volna; — itt tehát csak a törvény általi feljogosításra van szükség, mely által egyrészt a szolgabírák teendői lényegesen megkevesbülnek, másrészt pedig a népnek nagy könnyebbséget, idő és költség-kiméltést szerzünk.

Az ingatlan vagyron becslése sem oly tárgy, mely a községi bíróra nem bizható, mert a becslés csak néhány törvényes formalitásra szoritkozik, mit a községi bíró is sajátjává tehet; a szolgabírák sem szokták maguk becsülni az ingatlan vagyont, hanem a becslést csak vezénylik, és a jegyzökönyvet veszik fel; maga a becslés a meghitelt becsüsök dolga; s ha minden községben több meghitelt becsüs állittatik fel: a községi birói szék a becslést ezek által igen könnyen eszközölheti, az illető feleknek pedig sokkal kevesebb költségükbe kerülend a becslés.

59. §.

A községi biróiszék egy tagja által a magán személyekhez határozatilag intézett közhatósági idézések, ítéletek, s minden egyéb hivatalos iratoknak kézbesítését haladéktalanul eszközölteti, — a kézbesítés iránti bizonyítványoknak oda, hová kívántatnak, idejekoráni megküldésére köteleztetvén.

60. §.

Ezeken kívül a birói szék mindazon eljárásokat teljesíti, melyek a megyei vagy szolgabirói szék által esetről esetre fogatosítás végett reá bizatnak.

61. §.

A községi birói szék ügyel fel közvetlenül az összesített árvatári vagyron kezelésére; ő utalványozza a kiskorú árvák fentartására kellő kamatokat szintűgy,

mint a nagykorúvá lett árváknak közgyámtárilag kezelt tökéit, ha ezek teljes korukat elérték, nem elmebetegek, vagy törvényszékiileg gondnokság alá nem helyeztettek.

Ezen intézkedésnél feltételezem azt, hogy a gyámtár minden községben, s nem a megye székhelyén vagy a járásban összesítve kezeltetik; magában a községben mondom, és pedig a birói szék közvetlen vezetése, s a községi képviselő felügyelete alatt a felelős községi pénztárnok által, épen úgy, mint a községi-jövedelem, s az adók bezedése és elszámolása.

A kezelés pontosságára mind a szolgabíró, mind pedig a megyei törvényszék felügyel, mely utóbbi az oly hagyatékok iránti osztályt, hol kiskorú árvák vannak érdekelve, jóváhagyja, és árvatári kezelésre utalványozza, s mely a külön vezetendő árvatári számadásokat évenként megvizsgálhatja.

Ezen önnálló kezelés 1861 óta ugyis az ország legnagyobb részében fennáll a községeknél, s ha egyik vagy másik árvatárnál hiányok vagy bonyolult viszonyok vannak: azok nem a községi önálló kezelés folytán, hanem azon időkből eredtek, midőn az egyes községek gyámtárai járásonként összesítve, a járás-bíróságok, illetőleg az adóhivatalok által kezeltettek.

Maga a pénzkezelés nem oly nagyszerű, hogy a készpénzbeli bevétel és kiadások egy a község által megválasztott pénztárnokra nem volnának bizhatók; mert az árvatárakban készpénz ritkán van, s ha van is, ez sokkal kisebb öszvegre terjed, mint az évenkénti közadó, melyet szintén csak egy egyszerű közlakos mint felelős községi adószedő szokott kezelni.

A nagykorúvá lett árvák készpénzbeli vagyonának a közgyámtárbóli kiutalványozása bátran a birói székre bizható, s nem látok okot reá, miért kellene ezt a megyei törvényszéknek utalványozni? — ha a nagykorúvá lett árva, nagykorúsága iránti anya könyvi kivonatát, s a község bizonyítványát, hogy

önjogú, nem elmebeteg, és hogy gondnokság alatt nem áll, felmutatja: a törvénytörvényesek az utalványozást meg nem tagadhatja; ha nincsenek ezen bizonyítékok: a megyei törvénytörvényeseknek nem szabad utalványozni a kifizetést; tehát itt is főkéllék a községi bizonyítvány, hogy az árvának mennyi vagyona van és hogy önjogú, — ezt pedig a birói szék egyszerűen az árvák által felmutatandó anyakönyvi kivonatra írhatná, utasítván az árvapénztárt a kifizetés foganatosítására; — ez a feleknek idő, hosszas várakozás, vagy költségbe nem kerülne; — a megyei törvénytörvényesek az árvatári számadások megvizsgálata alkalmával az utalványozás jogosságát úgy is megbirálhatja, miután a községi utalvány a számadás mellé csatolandó lenne.

C. Adóügyekben.

62. §.

A községi tanács teendője a birtok és azon adatok folytonos nyilvántartása, melyek a közadó kivetésének alapját képezik; ő szerkeszti az egyéni adókivetéseket az e tekintetben törvényesen megállapított szabályok értelmében; ő ügyel fel és szedeti be a község pénztárnoka által az adókat; ő foganatosítja az adóbehajtást, ha ennek kényszer utján behajtása a megyei hatóság által elrendeltetik, kivéven az ingatlan vagyon ellen intézett végrehajtást, mely a szolgabiró hatásköréhez tartozik.

63. §.

A közvetlen adók kivetése és beszedése iránt a községi tanács az e tekintetben törvényesen megállapított szabályok szerint jár el.

D. Katonai ügyekben.

64. §.

A községben tartózkodó szabadságos, tartalékos, nemkülönb a rokkant katonai egyének nyilvántartása, ugy szintén a községben elszállásolandó vagy átvonulandó katonaság elszállásolása, az e részben megállapított szabályok értelmében, a községi tanács hatásköréhez tartozik; -- a katonaság élelmezése, nemkülönb ujonczozás alkalmával az ujonczok kiállítására nézve a tanács az e tekintetben kiadandó megyei rendeletek értelmében közreműködni tartozik.

5. A községi tanács szervezete.

65. §.

A községi tanács személyzete egy községi bíró — szabad községekben főbírói czimmel — s a helyi viszonyok szerint a megye által meghatározandó számú tanácsnokok, illetőleg esküdtek, egy pénztárnok, és egy jegyzőből áll, — az irodai segédszemélyzetet ide nem számítva.

66. §.

Községi bíró csak oly egyén lehet, ki életének 24-ik évét már meghaladta, bűnvádi kereset alatt nincs, bűntény miatt büntetve nem volt, s ki a törvény és szabályrendeletek azon részeiből, melyek a községi

tanács hatásköréhez tartozó teendőkről szólnak, a megyének egy e tekintetben állandóul kiküldött szakértőkből álló választmánya előtt vizsgát tévén, ezen megyei választmány által a községbirói hivatal viselésére képesítettnek nyilvánított.

67. §.

A községi biró kis községekben a népgyűlés, nagy és szabad községekben pedig a községi képviselőlet által választatik, — egyszer megválasztva, hivatalában állandóan megmarad, és csak büntény miatti elítéltetés, hanyagság, visszaélés, vagy közbotrány esetében, előre bocsátott vizsgálat után mozdítható el a megyei közgyűlés határozata által.

68. §.

A községi esküdtek hat, a pénztárnok pedig három évre választatnak, kis községekben a népgyűlés, nagy és szabad községekben pedig a képviselői testület által a község azon tagjai közül, kik a községben választói képességgel bírnak, éltük 24 évét meghaladták, büntető kereset alatt nincsenek, és büntény miatt meg büntetve nem voltak; — a községi esküdtek osztályonként fele számban minden három év mulva megújítatnak; az első izbeni kilépők felett sorshuzás határoz.

69. §.

A jegyző és orvosok a járásbeli szolgabiró és a község képviselőlete által kiküldött kijelölő választmányának közös ajánlata folytán kis községekben a népgyű-

lés, nagy és szabad községekben pedig a képviselői testület által választatnak meg, — egyszer megválasztva, hivatalaikban állandóan megmaradnak, és csak bűntény miatti elítéltetés, hanyagság, visszaélés, vagy közbotránny esetében, előre bocsátott vizsgálat után, a megyei közgyűlés határozata által mozdíthatók el.

70. §.

Nagy és szabad községekben az írásbeli teendők eszközésére egy vagy több irnok is alkalmazandó, kiknek számát azonban a képviselőlet és szolgabirói szék meghallgatása után a megyei közgyűlés határozza meg, s kiket a község birája maga nevez ki és bocsát-hat el.

71. §.

A községi tanács tagjainak fizetését egyszer mindenkorra a községi viszonyokhoz képest a megyei közgyűlés határozza meg, mely az illetőknek utólagos havi részletekben a község pénztárából fizettetik ki.

72. §.

A helyi viszonyok szükségéhez képest a községi biró, jegyző, és orvosnak hivatalos teendői két vagy több egymás melletti kis községekre is terjeszhetők ki, — de ezek fizetése azután az illető községek által aránylag viselendő; az ily községeket, s a fizetés arányát a községek meghallgatása után a megyei közgyűlés határozza meg. Az e célra összesített kis községekben a községi tanács hatásköre a nagy községbeli tanács hatáskörével egyenlő leendő.

73. §.

A községi cselédeket a község birája fogadja fel és bocsáthatja el; azonban a cselédek számát, fizetését, vagy egyéb illetményeit a megyei közgyűlés jóváhagyásával egyszer mindenkorra a népgyűlés, illetőleg a községi képviselőlet állapítja meg.

A községi tanács állása, hatásköre és működése két irányra oszlik, mert a községi tanács egyrésztben a község mint testület belügyeinek kezelője, s mint ilyen, a népgyűlés, illetőleg a képviselői testület határozatainak végrehajtója, — másrésztben pedig az állam által telruházott hatóság, mely az államhatalom nevében bizonyos a törvény által kijelölt esetekben a közigazgatást és a birói hatalmat gyakorolja, e mellett pedig az államhatóság, vagy a megye, illetőleg szolgabirói szék által foganatosítás végett reá bízott teendőket végrehajtja.

A községi tanácsra ruházandó közigazgatás és igazság kiszolgáltatás esetei a haladott kornak viszonyai és változásai folytán, mind mennyiség, mind minőség tekintetében a községi előljáróságok eddigi hatáskörét jóval felülmulják; — ma már más formákat, és e formák más készültsgű kezelőket kívánnak; — ezen teendők kezelőinél ma már több és terjedettebb képzettség kívántatik; ezen képzettség elnyerésére több idő, szorgalom, főleg pedig oly egyéni elhatározás is szükségeltetik, mely ösztönt ad az ily állomások keresésére, melyek ezelőtt nem voltak egyebek, mint teher; — ma a pusztá jóakarát és becsületesség nem elegendő arra, hogy valaki jó községi biró legyen.

A községi előljáróság személyzetét állása tekintetében én két részre osztanám; egyik rész kevesebb készültsgűt vagy gyakorlatot, de a másik már szakférfiakat kíván; amaz kötelesség, mely alól senki se legyen felmentve, — melyet a közbizodalom megtisztelése gyanánt elfogadni, s a haza és községe iránti szent kötelesség érzeté-

ben legalább három évig viselni mindenki tartozik, kit a közbizodalom arra felhiv, s mely három évenként szabad választás alá kerül; — emennél azonban a becsületesség mellett fő kellék a szakképzettség; — képességi szigorlatokat kell tehát életbe léptetni, — s minthogy ezen állomásokra nagyobb készütségen és költséges előtanulmányokon kívül még hosszabb gyakorlat is kívántatik: ezen állomások szabad választás útján ugyan, de élethossziglani tartamra legyenek betöltendők; — előmenetelre nézve a szabad választásnak engedtessek tér, de az elmozdítás csak a becsületesség vagy képességben való fogyatkozás eseteiben legyen eszközölhető.

Kell hogy a községi tanács lelke a községi bíró legyen, — ő mint a község főnöke felelős mindenért, mit az összes tanács tesz; — az ő oldala mellé vannak adva a községi esküdtek, részben mint a közigazgatási teendők személyes végrehajtói, részben mint társbírák; — ma már akár a közigazgatás, akár pedig az igazság-szolgáltatásnál nem elég a puszta jóakarát és a gyakorlati ész, — kell oda szakképzettség is, mert ezen teendők fogatosítása a törvény által bizonyos formákhoz és szabályrendeletekhez van kötve, mit tanulmányozás és szakképzettség nélkül nem egy egyszerűbb földmives, hanem miveltebb ember sem ismerhet; — a bíró vezényli a tanács összes teendőit, és ellenőröködik, hogy a tanács minden tagja törvénytiszta köteleességét teljesítse.

Ha a községi tanács ezen újabb hatáskörét tekintjük, s azt akarjuk, hogy ezen teendők törvényszerűleg elintéztessenek, lehetetlen oly községi bírót akarnunk, kiben meg van ugyan a becsületesség, jóakarát és ép természeti ész, — de ki hivatalos teendőinek sem anyagi, sem alaki minőségét nem ismerheti, mert ezeknek ismerete még az erre készült szakembernek is csak hosszabb tanulmányozás és gyakorlat után lehetséges.

Vagy jövőre is úgy legyen mint most, hogy a községi előljáróság mellé szakemberkép jegyzőt teszünk, ki az előljáróságot esetről esetre a teendők iránt felvilágosít-

sa, s az e tekintetben fennálló törvény vagy szabályrendeletekre figyelmeztesse?

Azt mondjuk-e jövőre is a község birájának: te vagy a község feje, a te rendeletednek községedben mindenki engedelmeskedni tartozik, — mindenért felelős te leszel; — de te nem járhatsz el hivatásodban a szerint, a mint te akarod, hanem kötve vagy a törvény és szabályrendeletekhez; minden teendő a törvény vagy szabályrendeletekben gyökeredzik; de minthogy te ezeket nem ismered: oldalad mellett van a jegyző, ki mindenkor elébed adja a törvényt, és figyelmeztetni tartozik azon formáságokra is, melyeket működésed körében szigorúan megtartani tartozol.

Elméletileg szépen hangzik ez, de gyakorlatilag anomalia; lehetetlen hogy a községi jegyző mindig a bíró oldala mellett legyen, mert akkor a jegyző teendői háttérbe szorulnak, s a jegyzőnek, főleg nagyobb községekben, minden teendőjét félre kellend tenni, és csak is az előljáróság felett őrködni, hogy ez teendőiben kellőleg eljárasson; — ki végzi tehát a jegyzői teendőket? — s mi történik akkor, ha egyes esetekben a jegyző figyelmezteti ugyan a községi bírót, hogy ezt vagy azt tegye, de ez, vagy azért, hogy a jegyzőhöz bizodalma nincs, vagy mert neki a törvény egy vagy más intézkedése nem tetszik, azért sem tesz úgy, hanem saját belátása szerint, és épen ellenkezőleg? — ilyenkor azután a jegyző jelentést tegyen a szolgabírónak, és panaszolja be előljáróságát? folytonos denunciáns szerepe legyen-e? vagy hagyja az előljáróságot tenni tetszése szerint, ha ez által a község vagy egyesek világosan kárt szenvednek is?

Számtalanszor történt már, hogy a községi bíró a jegyzőnek azt mondta: én vagyok a község feje, — én rendelkezem, — s én vagyok felelős, — tehát úgy legyen, a mint én akarom; s a jegyzőnek, ha örökké az előljáróság ellen nem akart jelentéseket tenni s velök izetlenkedni, abban kellett hagyni a dolgot; — az ily önkény, tudatlanság, vagy néha rossz akarat szülte bajok azután a községben oly rendetlenséget idéztek elő, melyek egyeseknek vagy a községnek pótolhatatlan károkat okoztak, —

sőt nem ritkán a jegyzőnek is szereztek kellemetlenséget mert a hatóság nem az évenként változó előljáróságot hanem a jegyzőt vette elő, miért nézte el ezen rendetlenségeket?

A községi bíró fő teendői olyanok, melyek rendszeren kellemetlenséggel vannak összekötve, ilyen a biráskodás, az ítéletek végrehajtása, a községi, egyházi, vagy a közadók behajtása; — a legtöbb adó vagy községi tartozás azért marad hátralékban, mert idejekoráni behajtásáról a bíró vagy az előljáróság nem gondoskodik; a ki magától vagy legfeljebb egy pár megintésre fizetni nem jó, az ellen erőszak nem igen alkalmaztatik, — vagy ha igen, akkor is a szegényebb ember sínyli ezt; — a gazdag, hatalmasabb ember a községben, ezzel a községi bíró izetlenkedni nem akar, — tart tőle, mert ő hatalmas ember, a községben sok rokona és barátja van, miért tegye hát ezeket a bíró saját ellenségévé? — jön valaki panaszszal, a bíró, ha tetszik, előveszi és elintézi, ha nem: elutasítja; ő nem akar magának egy két évi biráskodása alatt községében saját népe vagy rokonai közt — kik körébe az év végével mint egyszerű polgár ismét visszatérend — ellenségeket szerezni, és pedig annál kevésbé, mert fél, hogy jövő évben épen ellenségei közül lesz valaki bíróná, ki őt azután üldözni fogja; — vagy fél, hogy valaki, ha évek mulva is, boszúból házát vagy gabonáját felgyújtja, vagy marháját ellopja; — így hát inkább mitsem tesz, vagy igyekszik csak azt tenni, mi által senkinek sem tesz kellemetlenséget, — s ezt annál inkább teheti, mert elődjei is csak ezt tették.

Nem dicsekedhetünk, hogy törvénykezésünk rendszere oly igen jó volt, miszerint a hitelt — főleg a szegényebb osztály irányában — fentarhattuk; — mindenki tudja, hogy ha szegényebb sorsú ember akart pénzt kölcsön, vagy akármi mást hitelre venni, csak azért tagadta ezt meg tőle a vagyonosb, mert tudta, hogy rövid úton nem kapja meg követelését, s ha ehhez hozzájutni akart, még egyszer annyit kellett elköltenie; a községi bíró, ha hatáskörében volt is a követelés megítélése és behajtása, nem tette ezt, hisz ő csak nem fogja a szegény adós holmiát eladatni, hogy a másik pénzéhez jusson, — ő csak

nem lesz minden hitelező szolgálja, — miért adott neki a hitelező?

Ezt látva, igen sok rozszlelkű felhasználta az alkalmat, és minden igyekezete csak oda terjedt, hogy hitelre kapjon valamit; biztos volt benne, hogy az előljáróság nem alkalmazand ellene kényszer eszközöket; így tehát a hitel, főleg az arra oly nagyon reászorult szegényebb osztály irányában, megszűnt; — ma már ritka ember az, ki a szegénynek hitelez; — hogy pedig ez nemcsak maga a szegényebb osztály irányában, hanem az ipar és kereskedés szempontjából is igen káros hatású, bizonyítékra nem szorul.

Csak az előljáróság, és pedig kizárólag a község bírója az, ki községében a hitelt felemelheti, s ez által a szegényebb sorsu embereken is segíthet; — ámde akkor olyan ember kell a birói állomásra, ki nem fél a bosszúállástól, nem az izetlenségektől, hanem csak attól, hogy kötelességét pontosan nem teljesítve, kenyérét és becsületét veszti el.

A község kebeléből választott egyszerű polgáremberből álló bíró inkább fél lakostársainak ellenségeskedésétől, mint állomásának elvesztésétől, s az életből merített példakép mondhatom, hogy sok községi bíró várva várta az időt, melyben kellemetlen és terhes bírói állomásától megszabadul.

Ha tehát rendezett viszonyokat akarunk, és azt, hogy a községi előljáróságra okvetlen szükségből ruházott nagyobb hatáskör a népre úgy, mint az államra nézve üdvös legyen: tegyünk a községbírói állomásokra oly egyéneket, kiknek erre kellő szakképzettségük van, s kik ezen terhes pályára szánva magukat, önfentartási szükségből is oda fognak törekedni, hogy kötelességöknek pontosan és becsülettel megfeleljenek.

Ez pedig csak akkor fog történni, ha a bírói hivatalra szakképzett egyéneket alkalmazunk, kik a teendő nagysága és a község viszonyaihoz képest kellőleg díjazva, hivatalaikban — mint eddig a községi jegyzők — állandóan megmaradnak, míg t. i. becsületességük és hiva-

talaiknak pontos kezelése ellen alapos panaszok nem fordulnak elő.

Időközönként megújítandó választást nem ajánlok, mert a községi bíró, ki tudja, hogy 3, 6, vagy 10 év múlva új választás alá esik, soha sem fogja hivatalának legnagyobb részben kellemetlenséggel járó teendőit akkép teljesíteni, a mint ezt hivatása kívánná, ő is igyekezni fog, hogy izetlenségbe ne jöjjön választóival, kik a jövő választásnál ezt megtorolnák.

A községbirói állomás nem olyan, mint a megyei tisztviselőké, — ezek sokkal távolabb állanak a néptől, s csak is az ügyes-bajos felekkel, leginkább pedig ezek ügyvédekkel érintkeznek, — míg ellenben a községi bíró folytonosan, s csak is a nép között van.

Hogy valakit egyszer megválasztván, mig képessége vagy becsületessége ellen kifogás nem tétethetik, hivatalában meghagyunk: ez nem választási jogunkról lemondás, hanem ellenkezőleg, csak czélszerű intézkedés; — mert helyes volna-e csak azért, mert jogunk van újra választani, ezt tenni, — habár az, kit néhány évvel ezelőtt választottunk, alkalmas, becsületes, és képes arra, hogy hivatalát viselje? sőt a község viszonyait is sokkal jobban ismeri, mint egy új ember; — ki szentelné ezen esetben magát az oly 'terhes községi szolgálatra, hol a szakképzett embernek — nem mint a megyei vagy városi bizottmányoknál legnagyobb részben intelligentiával, hanem ellenkezőleg — egyszerű, sokszor tudatlan és bizalmatlan néppel van dolga, — melynél sokszor elég, ha egy-két szájás vagy hatalmas agitator a választásnál csak azt kiáltja, ez már elég ideig volt itt, próbáljunk más embert, van jogunk választani, gyakoroljuk tehát jogunkat! — s melynél a pártoskodás alacsonyabb nemei is nem oly könnyen találhatnak visszautasításra, mint a míveltebb osztálynál.

Hisz eddig a községi jegyzők is egyszer megválasztva, állomásaikon állandóul megmaradtak, mig t. i. becsületességük ellen panasz nem volt, — s ha kötelességeiket becsületesen teljesítették, senki sem kívánt új választást, noha az 183²/₆ IX. törvényczikkben az áll, hogy jegy-

zót, a földesurnak jóváhagyásával, szerződés mellett, tehát rövidebb vagy hosszabb időre is, a község szabadon fogad és bocsát el, — ha pedig kötelességöknek nem tettek eleget: a hatóság elbocsátotta, noha sokszor a nép óhajtotta volna őket megtartani.

Előre hallom ugyan az ellenvetést, hogy az állandósított községi bíró a község nyakára nő és kényurává válhat, — hogy az örökös hivatal felment minden siparkodástól, — hogy különösen a bíraskodásban elkövetett visszaélések vagy hanyag eljárás bebizonyítására törvényes érvényességű próbákat szerezni csaknem lehetetlen, — hogy ez által a bíró megvesztegethetésének szabad tér engedtetik, — s így nincs egyéb correctivum a bírói hanyagság vagy visszaélés ellen, a választás ismétlésénél.

Nem osztom ezen nézetet, — mert a községi bíró maga mitsem tehet, ő csak vezényli és igazgatja a községet, — minden egyes esetben nem ő maga, hanem a tanács határoz, és pedig szótöbbséggel; a határozatokat nem ő egyedül, hanem legalább két tanácsbeli is írja alá, annak bizonyítékául, hogy a leirt határozat a tanácsban szótöbbséggel megállapított határozattal azonos; az ő vezényletének lényege abban összpontosul, hogy a tanács törvényellenes határozatot ne hozzon, s ha ez mégis megtörténne: községi ügyekben ő e határozatot saját véleménye kíséretében megbirálás végett a felsőbb hatóságnak hivatalból felterjeszheti, — magán ügyekben pedig az illető felet a fellebbezési vagy felfolyamodási jogról felvilágosíthatja; — nem osztom továbbá a fent említett ellenvetéseket, mert a községi bíróságra készült egyén, ha e terhes állomásra szenteli életét, existenciáját és jövőjét ezen állomás megtarthatására, vagy egy még jobbnak elnyerésére fekteti; ő igen jól ismeri hatáskörét, — oldala mellett folytonosan a község kebeléből választott esküdtek működnek, — felette a község ügyeit ellenőrző képviselet vagy népgyűlés áll, mely őt minden tettéért felelősségre vonhatja, — ezen felül pedig még a járásbeli szolgabíró, a nyilvános megyei gyűlések, a szabad sajtó, egyszóval annyi ellenörködés és felügyelet áll, hogy lehe-

tetlen oly visszaéléseket elkövetnie, melyek hanyagság vagy zsarnokságon alapulhatnának, — s a szabadelvű alkotmányos rendszer alatt lehetetlen megrögzött rosz lelkű bureaucratává fajulnia; — ő tudja, hogy hivatalában csak addig marad, míg azt szorgalmasan, pontosan és becsületesen kezeli; — azért én a visszaélések, közbotrány, és hanyagságnak megtorlását nem a törvényszékekre, hol a bizonyítékok előállítására bajos, hanem előleges vizsgálat alapján a megyei közgyűlésre biznám, mely nem annyira a bizonyítékok, mint a részletes vizsgálat, alapos meggyőződés és a körülmények figyelembe vétele mellett az elbocsátás felett határoz, — s csak a mennyiben még bűnvádi eljárásnak is lenne helye, a büntettnek külön megfenyítettését a törvényszékekre bizná.

Igy tehát bátran tehető a községbirói hatalom egy szakképzett egyén kezeibe, kinek állomása időszakonként új választás alá nem esik.

De tán azon kérdést tehetné valaki: hol van annyi szakképzett egyén, hogy minden községnek egy ilyen birót adhassunk? — és hogy tarthat el sok kis és szegény falu egy oly birót, kinek fizetése tán a község összes jövedelmét meghaladná? — ez csak új és nagyobb terhet róna a népre. — Erre azt felelem, hogy egyrészt nem minden egyes kis községnek volna ily birója, hanem több kisebb, egymáshoz közelebb fekvő és szegényebb község közösen egy birót kaphat, mint ez jelenleg sok helyen a jegyzőkre nézve tényleg fenáll; ezen községek tehát aránylag felosztva díjaznák birájukat, s így a teher nem volna oly nagy, hogy azt a szegényebb községek is el ne viselhetnék; azon felül pedig a községi jegyzők ily szakképzett biró mellett már másodrendű egyének lennének, kik a biróhoz oly viszonyban állanának, mint a jelenleg sok helyen rendszeresített jegyzői segédek a jegyzők irányában, — így tehát fizetésük is csekélyebb lehetne, mint jelenleg; — a jegyzők dotatiojának egy részéből tehát, nemkülönben az árvatári kamathatodból a biró és az összes községi személyzet fizetése nemcsak mindenütt kikerülne, hanem sok helyen még a mostani tényleges fizetéseknél is csekélyebb lenne, s a község egyenlő költségen, vagy

még olcsóbban is, sokkal jobb administrációt nyerne, mint eddig; — de ha a jövő személyzet az eddiginél többre is kerülne, be lehetne hozni minden perlekedésnél egy bizonyos, például 10% díjt, melyet minden megítélt és beszédett összeg után az illető peres felek a községi pénztárba fizetni tartoznának; az ily díjakat a perlekedő felek szívesen fizetnék, mert ha a per szolgabíróilag tárgyalatik, a költség, fáradság és idővesztés sokkal többre kerülne, mint a községnél fizetendő díjak, — a község pedig ezen díjak által azon netaláni kiadási többletre nézve bőven leendő kármentesítve, mibe az új rendezésü tanácsa kerülne.

Vegyünk tetteleges példa gyanánt egy nagyobb községet, — számítsuk fel eddigi kiadásait, — és tegyük párhuzamba a jövő kiadásokkal.

Bácsmegeye legtöbb községében — értem a nagyobb falukat — a községi bíró fizetése 40 frt.

A jegyzőé — szabad lakását nem is számítván — a természetményekkel együtt . . . 600 frt.

A jegyzői föld-jövedelme, mely jobbára $\frac{2}{4}$ -de sok helyen $\frac{3}{4}$ és egy egész telek földből áll, a haszonbér szerint számítva . . . 300 frt.

Egy községi pénztárnok és egy adószedő fizetése, 25 ftjával. . . . . 50 frt.

A jegyzői segéd rendes fizetése és lakbéré . . . . . 357 frt.

Minden nagyobb községben egy díjnak is van, miután a jegyzői teendőket két egyén el nem végezheti, — ennek fizetése havonként 25 fttal . . . . . 300 frt.

Az árvakatyja fizetése — ide értve az árvatári kezelés kiadásait is — a kamatok 6-ik forintja, mely rendszeren . . . . . 1000 frt.

Összesen: 2647 frt.

Az esküdtek fizetését nem számítom fel, mintán ezek száma és eddigi fizetésük jövőre is fenmaradna.

Már most, ha az új szervezésnél a jegyzői lakot a bírónak adjuk, s ezenfelül . . . 1200 frt
 fizetést, — mi a községre vissza eső jegyzői telek és az árvatári kamathatodból mindig kikerül: a bíró becsületesen leendő díjazva, s ily fizetés mellett sok szakképzett egyén, ki megyei vagy városi hivatalra szánta magát, községbírói állomást is vállaland.

A jegyző, mint már másodrendű egyénnek fizetésére számítok . . . . . 800 frt.

Két irnokra 300 ftjával . . . . . 600 frt.

Egy pénztárnok fizetésére a község kebeléből, ki a községi, adó és árvapénzeket beszedi, a fizetéseket teljesíti, és ezekről csak egy naplót vezet (minthogy a könyvvezetés és a számadás összeállítása már a községi bíró és segédszemélyzetének teendője leendő) . . . 200 frt.

Összesen: 2800 frt.

Ezen egybevetés szerint a különbség oly csekély, hogy senki sem mondhatná, miszerint az új rendezés által a községekre nagyobb teher fogna háramlani; a teendők pedig egy szakképzett bíró, egy olyan jegyző és két irnok által — tekintve a községekre ruházandó nagyobb hatáskört — sokkal jobban és pontosabban végeztetnének el, mint az eddigi szervezés mellett, — nem is említve azon anyagi előnyöket, melyeket a nép az által nyerne, hogy csaknem minden ügyes bajos dolga, fáradság, idővesztés és költség nélkül otthon intéztetnék el.

De van ennek még egy oldala; — ha a községeket ugyanis ekkép szervezzük: nem leendő szükség annyi szolgabírói járásra és megyei tisztviselőre; — a járasok nagyobbak lehetnek, miután a szolgabírói székek eddigi legtöbb teendőikre nézve nem közvetlenül, hanem csak másodfoku hatóságilag intézkedendnek, midőn t. i. valaki a községi tanács intézkedése ellen felfolyamodik, — mi már sokkal kevesebb időt és munkaerőt igényel, s mi

által a megyei közigazgatás már sokkal kevesebbe kerülne; — ha tehát itt-ott a községek költségvetése az eddigi kiadásoknál nagyobb összeget igényelne is, annál kisebb lenne a megyei költségvetés; — ezt is, amazt is a nép viseli, — tehát igazságosabb leend, ha minden község közigazgatásának költségeit saját teendőinek nagysága és közegeinek szüksége szerint maga fizeti.

Ki a megyei tisztviselők létszámát, a teendők mennyiségét, a kellő elintézésükre szükséges tényezőket, és a megyék költségvetését ismeri, kénytelen bevallani, hogy a tisztviselők számát és ezek fizetését jövőre tetemesen szaporítani kell; — mert a közigazgatási, főleg pedig a bírósági teendők ily csekély számu, s legnagyobb részben igen silány fizetésű megyei tisztviselők által jövőre nem intéztethetők el; — már pedig ha a javaslatomban részletezett teendők a községekre ruháztatnak, s a községek fontosabb előadott módon fognak szerveztetni: a megyei tisztikar szaporítására szükség sehol sem lesz, — és a jelenlegi, mindenki által kevés számúnak elismert tisztikar, törvényszékkel ellátott új járásonként szervezendő szolgabírói székhöz beosztva, a közkivátnak sokkal nagyobb mértékben felelend meg, — a nélkül, hogy ez által a megyei költségvetés nagyobb kiadási rovatot fogna felmutatni.

Igy tehát a községek helyesebb szervezése nemcsak közvetlenül az illető községi lakosság, hanem általában az összes adozó nép, a megye és állam érdeke szempontjából is igen kívánatos.

Ne tartsunk attól, hogy jó és szakképzett községi bírókat nem kaphatunk, — mert, mint mondám, sok megyei vagy városi hivatalra készült egyén fog községi szolgálatot vállalni, — igen sok jelenlegi községi jegyző is fogja a községbírói hivatalra megkivátnató vizsgát letenni, és bíróvá választatni, — új jegyzőket pedig az ifjabb nemzedékből könnyebben kapunk, mert működési körük az eddiginél sokkal könnyebb leend, miután egy szakképzett bíró oldala mellett fognak működni, — sőt igen sok helyen oly ifjak is találkozandnak, kik ingyen fognának a köz-

ségekben gyakornokoskodni, hogy a községi ügyekre nézve elméletileg és gyakorlatilag kiképezve, később község-jegyzői vagy bírói állomást nyerhessenek, mi által az egyes községek az irnokok fizetését is még megkímélhetik.

Ne féljünk tehát a jobb rendezéstől, ha ez mindjárt az eddiginél itt-ott több költségbe kerülne is, — mert e költség — habár egy részről teher gyanánt tűnik is fel — az illető adózókra nézve, ügyeik gyors és olcsó elintézése által, áldásthozó leend!

DE BALLAGI GEZA

